

Sivilombudsmannens forebyggingsenhet
Ved Hanne Harlem

Deres ref:

Vår ref:

Dato:
24.03.2025

TILSVAR BESØKSRAPPORT 17. – 19. SEPTEMBER 2024 I STAVANGER FENGSEL

Viser til grundig og god rapport i anledning forebyggingsenhetens besøk i Stavanger fengsel.

Rapporten er et godt verktøy for vårt videre arbeid. Vi har gjennomgått anbefalingene, og Stavanger fengsel vil bruke disse som et grunnlag i vårt videre arbeid med å være kunnskapsbaserte i avgjørelser. Vi ønsker å leve opp til forventningene fra Sivilombudets forebyggingsenhet selv om rammevilkårene våre gjør det utfordrende. Dette vil særlig gjelde på området med dokumentering. Stavanger fengsel ser ett forbedringspotensiale med å styrke internkontrollen for å bedre ivareta innsatte rettssikkerhet. Vi opplever imidlertid en økning i administrative krav som kan få konsekvenser for eksempel tilstedeværelse og andre oppgaver som omhandler mellommenneskelig samhandling.

Det er positivt at Sivilombudet observerte god interaksjon mellom innsatte og ansatte og at «betjentenes opptreden overfor de innsatte var god, og de var jevnt over vennlige og trygge å forholde seg til» og dette er noe vi stiller oss bak.

I forbindelse med besøket for øvrig har vi følgende merknader:

Anbefaling: Samarbeid om helseoppfølging

- Fengselet, kommunen og sykehuset bør styre samarbeidet mellom tjenestene. Særlig ved å sikre fast møtестruktur mellom partene på lokalt ledelsesnivå

For å sikre en bedre struktur og forbedret samarbeid mellom kriminalomsorgen, spesialisthelsetjenesten og kommunen, er det etablert faste møtepunkter på ulike nivåer.

Samarbeidsmøter

Den 17. februar 2025 ble det gjennomført et møte for å vurdere og videreutvikle samarbeidsstrukturen. Deltakere var:

Kriminalomsorgen region sørvest

Postadresse:
Dokumentsenter,
Postboks 694
4302 Sandnes

Besøkadresse:
Grødemsveien 30
4029 STAVANGER

Telefon: 51 73 31 00
Telefaks: 51 73 31 01
Org.nr: 874 736 902

Saksbehandler:
catbjala

- Kriminalomsorgen: fengselsleder og ass. Fengselsleder. (Cathrine og Gry)
- Spesialisthelsetjenesten – Fengselspoliklinikken: (Helene Laupsa) enhetsleder, (Melanie Anton) psykologspesialist og (Jørgen Bråten) psykolog
- Stavanger kommune – Stavanger legevakt: Avdelingsleder fengselshelsetjenesten (Hanne Sandanger)

Samarbeidsmøter på mellomledernivå

For å styrke samhandlingen mellom partene er det besluttet at enhetsleder for fengselspoliklinikken, deltar én gang årlig på de halvårige samarbeidsmøtene mellom:

- Kommunen v/avdelingsleder for fengselshelsetjenesten (FHT)
- Kriminalomsorgen v/leder for Stavanger fengsel

Avdelingsleder for fengselshelsetjenesten har ansvar for å innkalle til disse møtene.

Planlagte møter i 2025:

- 20. mars
- 13. Oktober

Fagledermøter

Det etableres to årlige fagledermøter med fokus på samarbeid på tvers av fagområdene. Temaer vil blant annet omfatte faglige problemstillinger, operasjonell drift og ansvarsfordeling.

- Ansvar for innkalling: Kriminalomsorgen v/ ass. fengselsleder
- Deltakere: Fagledere fra de ulike virksomhetsområdene
- Frekvens: 2 ganger per år

Ansvarsgruppemøter

Ansvarsgruppemøter opprettes fortløpende etter behov, ettersom de omhandler enkeltsaker knyttet til individuelle innsatte. Disse møtene kan derfor ikke fastsettes på forhånd.

Veiledningsmøter

Spesialisthelsetjenesten som er til stede i fengselet, vil etablere faste veiledningsmøter med kriminalomsorgen og fengselshelsetjenesten. Formålet er å sikre tett faglig oppfølging og samhandling. Dette har vi hatt flere ganger tidligere.

Disse møtene vil forankres i Stavanger fengsels virksomhetsplan.

Anbefaling: Hverdagen i Stavanger fengsel

- Fengselet bør sikre at alle innsatte kan være minst 8 timer utenfor cellen hver dag

Stavanger fengsel har nylig fått informasjon om at vi fra 03.06 får tilført 10 pliktårsbetjenter, dette vil bedre vår bemanningssituasjon. Vi planlegger derfor åpning av fellesskapsavdeling N medio august 2025 i etterkant av ferieavvikling.

Utetid fra cellen på restriktiv avdeling er stadig tematikk og vi har noen dager innført «kvelds mash» som er ett tilbud til innsatte på avdeling V og vil bedre utetiden fra cellen. Foreløpig har vi satt dette som ett kompenserende tilbud og ikke dagsorden grunnet bemanningssituasjon. Dette innebærer en mer systematisk oppfølging av innsatte på avdeling V fra A-team og tjenestemenn ved avdelingen. Vi kjenner oss imidlertid derfor ikke igjen i påstanden om at «aktiviseringsteamet eller fengselet ellers så likevel ikke ut til å være bevisste innsatte som av andre grunner enn ung alder var utsatte eller sårbare». I hovedfokus til a-team og fokus på enkeltmennesker er alder en del. A-team har i tillegg møte hver torsdag hvor alle innsatte under 25 diskuteres om de trenger teamets fokus fremover. Det samme gjelder innsatte som vurderes sårbare eller av andre årsaker «isolerer» seg. I dette møte er helse og sosialkonsulent tilstede, og snart også en psykolog. Vi tar imidlertid observasjonene til etterretning og økt bevissthet om sårbarhetsvurderinger.

Stavanger fengsel sitt samarbeide med musikk i fengsel er også utvidet og vil være med å bedre utetid for noen innsatte.

Vi har også tatt til oss tilbakemeldingen deres om å hensynta manglende fellesskap i søknader om for eksempel utvidet ringetid.

Videre har vi fulgt opp påstand om «lite mat» og kan bekrefte at fengselet oppfyller Helsedirektoratets kostråd og at de får mer enn anbefalingene.

- Fengselet bør så langt det er mulig sikre at alle innsatte har et dagtilbud i form av arbeid eller opplæring

Stavanger fengsel har ansatt ny verksmester som betyr økt bemanning i arbeidsdriften og som vil bedre situasjonen noe. Vi har også sendt inn søknad til kriminalomsorgen region sørvest om bygningsmessige arbeider som potensielt også vil kunne øke sysselsettingsgraden.

- Fengselet bør sikre at de innsatte kan søke ly for været i lufttegården

Stavanger fengsel vil utrede mulighetene for dette, også i et sikkerhetsmessig perspektiv. Det vises til at det er mulig å søke ly for regn ved veggene.

- Fengselet bør gjennom økt tilstedeværelse av fengselsbetjenter sikre bedre ivaretagelse av tryggheten til innsatte.

Tjenestemenn i Stavanger fengsel er mye tildele i fellesskap sammen med innsatte. Enkeltinnsatte og innsattssammensetning spiller også en rolle i vurderingen av innsattes opplevde trygghet. Det er imidlertid slik at det er en sterk indre justis og særlig blant yngre innsatte. Vi har på eget initiativ opprettet en funksjon som ungdomskontakt. Tjenestemennene har stort fokus på dynamisk/relasjonell sikkerhet. Det vises også til Sivilombudets egen opplevelse av god interaksjon/samhandling mellom ansatte og innsatte.

- Fengselet, kommunen og sykehuset bør samarbeide om å iverksette helsefremmende tiltak for innsatte for å forebygge og redusere negative helsekonsekvenser som følge av forholdene i fengselet

Viser til anbefaling om samarbeid om helseoppfølging og vil følges opp i vårt videre samarbeid.

Anbefaling: Vedtak om utelukkelse

- Fengselet bør sikre at alle vedtak om isolasjon treffes med hjemmel i lov, og med en konkret begrunnelse som viser at lovens vilkår er oppfylt. Det skal alltid fremgå hvorfor isolasjon er strengt nødvendig

Vi har iverksatt tiltak for å bedre vår internkontroll på dette området, blant annet med gjennomgang av aktuelle innsatte på «ettermøte» etter fengselets samlede morgenmøte som skjer daglig. Videre har vi for ei tid tilbake siden iverksatt individuell veiledning av operative ledere fra jurist i forhold til vedtaksskriving. Dokumentene Sivilombudet har fått oversendt er tilbake i tid og det vil nok ta noe tid før disse tiltakene vises i praksis.

Vedtaksskrivere skal også gjennomgå e-læringskurs i nærmeste fremtid.

Vi vil også benytte deres rapport og tilbakemeldinger i våre interne møter for å forbedre oss.

Anbefaling: fortløpende vurdering av utelukkelse

- Fengselet bør sikre at det foretas fortløpende vurderinger av om det er strengt nødvendig å opprettholde isolasjon, og at vurderingene dokumenteres skriftlig

Stavanger fengsel foretar alltid en løpende vurdering av opprettholdelse på utelukkelse. Det kommer imidlertid ikke alltid godt nok frem av våre journalsystemer, og tas til etterretning. Vi har iverksatt tiltak for å forbedre dokumentasjonen og skriver nå en egen vurdering i hver enkelt sak i kompis journalsystem.

Anbefaling: oppfølging av isolerte innsatte

- Fengselet bør styrke sitt arbeid for å redusere risikoen for isolasjonsskader, og sikre at avvik dokumenteres og følges opp systematisk.

Dette tas til etterretning.

Det vises til at noe av dokumentasjonen omhandler periode for sommerferieavvikling hvor vikarene våre ikke har samme utgangspunkt som faste ansatte til å håndtere dette, samt manglende kontinuitet i ansatte i A-team, ref. bemanning og rekrutteringsutfordringer.

- Fengselet bør arbeide videre for å sikre at alle som er isolert sikres daglig oppfølging, og som minimum to timer meningsfull menneskelig kontakt

Er et fokusområdet og noe vi arbeider videre med. Åpning av avdeling N vil redusere isolasjonstiden i fengselet noe med bakgrunn i kortere liggetid i avdeling V.

- Fengselet bør sikre at innsatte som risikerer langvarig isolasjon får individuelt tilpassede planer som legger til rette for tilbakeføring til fellesskapet

Dette er en del av oppdraget til aktiviseringsteamet og det totale samfunnsoppdraget vårt. Det gjøres daglige vurderinger om flytting fra avdeling V til fellesskapsavdelinger ved ledig kapasitet. Vi har også frigjort plasser på avdeling RME til «vanlige» plasser for å øke fellesskapskapasitet.

- Fengselet bør sikre at helsepersonell blir varslet uten ugrunnet opphold om innsatte som er ilagt isolasjon fra retten og innsatte som er utelukket fra fellesskapet.

Dette gjennomføres hver dag på vårt morgenmøte hvor helseavdelingen er representert. Og dersom dette skjer i helger/helligdager varsles legevakten. Stavanger fengsel skal etter Sivilombudets besøk jobbe mot at dette dokumenteres i Kompis – vårt etatssystem. Vi er også kjent med at Stavanger kommune ved helseavdelingen også har iverksatt tiltak her som de svarer ut.

- Kommunen bør sikre daglig tilsyn og oppfølging av innsatte som er isolerte, og at dette dokumenteres i journalen

Anbefaling: Behov for styrket internkontroll

Stavanger fengsel har en egen internkontroll og rutine, men vi må sikre bedre etterlevelse av denne. Det er iverksatt systematiske tiltak som maler, opplæring, systematisk gjennomgang og som tematikk på ledermøter og ettermøter med operative ledere.

Vi har også gjennom uker hatt generell informasjon på våre morgenmøter om viktigheten av føring i vårt journalsystem kompis.

Anbefaling: Vedtak om bruk av sikkerhetscelle

- Fengslet bør sikre at alle vedtak om plassering på sikkerhetscelle treffes med hjemmel i lov, og med en konkret begrunnelse som viser at vedtaket er strengt nødvendig, at mindre inngripende tiltak er vurdert og at inngrepet er forholdsmessig.

Her vises det til at vi har iverksatt tiltak som utarbeidelse av maler, veiledning og rådgivning av de som skriver vedtak, fokusområdepå møter og individuelt.

Det vises til punktet ovenfor omhandlende styrket internkontroll.

Dersom det skulle være noe tvil er fengselsleder involvert og beslutter alle tilfeller tvangsvedtak. Dette skal også innarbeides at blir dokumentert i Kompis.

- Fengslet bør sikre at ansatte aktivt bruker konfliktdempende kommunikasjon for å forebygge bruk av isolasjon og tvangsmidler, og at ansatte får opplæring i dette.

Stavanger fengsel er ett opplæringsfengsel og tjenestemenn har og får opplæring i konfliktdempende kommunikasjon. Når det i vedtak er beskrevet at det er gjennomført samtaler og forsøk på dialog med innsatte er dette konfliktdempende samtaler og dialog som er forsøkt.

Konfliktforebygging, konfliktløsning og mekling for å unngå tvangsbruk foregår i samhandlingen mellom ansatte og innsatte jevnlig. Derav også det faktum at vi på besøkstidspunktet ikke hadde hatt plasseringer på sikkerhetscellen i 2024.

- Fengselet bør sikre at isolasjon ikke brukes som virkemiddel for å forebygge eller håndtere selvskading, selvmordsforsøk eller selvmord

Kriminalomsorgen opplever en økning i antall personer med komplekse og sammensatte psykiske lidelser som må gjennomføre straff.

Fengselsleder har i 2022 skrevet en ytring NRK kronikken med en tematikk det er viktig å rette søkelys mot. Kriminalomsorgen Stavanger fengsel tenker at hovedspørsmålet i kronikken gjør seg gjeldende i aller høyeste grad: hvem skal ta ansvar for gruppen «kronisk suikidale» som faller mellom alle stoler, og som ingen vil ha på sin samvittighet at lykkes i sitt selvmordsforsøk?

Stavanger fengsel har høyt fokus på å ivareta den enkelte innsatte, og dens rettsikkerhet. Vi skal rehabilitere samtidig som vi skal trygge samfunnet. Og i dette er det mange moralske, etiske og juridiske problemstillinger og avklaringer som må foretas.

Domfelte og innsatte har, med de begrensninger som følger av frihetsberøvelsen, samme rett til tjenester og tilbud og de samme forpliktelsene og ansvar som befolkningen for øvrig. I kriminalomsorgen har vi importmodell, og vi skal legge til rette for at innsatte får de helsetjenester som lovgivningen gir dem krav på, jfr. straffegjennomføringsloven § 4, og generelt opplever vi dette samarbeidet som godt. Kriminalomsorgen har varslings- og bistandsplikt til helsetjenesten ved mistanke om at innsatte og domfelte har behov for innleggelse i psykisk helsevern. I denne forbindelse kan vi også begjære tvungent psykisk helsevern på samme måte som påtalemyndigheten, og dette følger av psykisk helsevernloven.

I de tilfeller tvangsmiddelbruk besluttet skal fengselsleder /regionalt nivå (beslutningstaker) gjøres kjent med situasjonen for den enkelte for å kunne vurdere fortløpende om det er grunnlag for å opprettholde tvangsvedtaket, jfr. straffegjennomføringsloven § 38 og tilhørende retningslinjer.

Kriminalomsorgen har i medhold av straffegjennomføringsloven § 42 tredje og femte ledd hjemmel til å løslate domfelte på halv tid dersom særlige grunner tilsier det, og slik løslatelse ikke fremstår som utilrådelig. Særlige grunner kan være *«gjennomføring av straff på en særlig tyngende måte av fysiske eller psykiske helsemessige årsaker, og fortsatt gjennomføring vil kunne påføre den innsatte ytterligere helseskader slik at det av den grunn er urimelig at gjennomføringen fortsetter»*. Det skal også vurderes om helsen vil bli vesentlig bedret i overskuelig fremtid. Samfunnssikkerheten og den alminnelige rettsoppfatning skal også vurderes – og her vurderes det blant annet om kriminaliteten vedkommende er straffedømt for har nær sammenheng med psykisk helse, og om stabilisering helsemessig utenfor fengsel vil være en risikoreduserende faktor i forhold til eventuell ny kriminalitet.

Som jeg peker på i kronikken så har kriminalomsorgen *«samvittighetsfulle og kompetente fengselsbetjenter som våker over innsatte med tilbakevendende suicidalitet, hvor de i ett øyeblikk må skjære dem løs for i neste øyeblikk å spille kort og sosialisere samme innsatte.»* At dette kan oppleves belastende både for de innsatte og for de ansatte er påregnelig og forståelig.

For kriminalomsorgen hadde det vært et ønske at disse innsatte koordineres og stabiliseres helsemessig slik at straffegjennomføringen kan gjennomføres i tråd med vårt samfunnsoppdrag, og at rette helsemyndigheter vurderer tiltak under deres observasjon over tid som kan gjøre at straffen kan gjennomføres og være rehabiliterende. På nåværende tidspunkt er den i beste fall habiliterende.

Det å møte selvskading med tvang er det som gir størst sikkerhet, men minst rehabilitering. I forsøk på normalisering vil vi oppleve svært belastende hendelser både for innsatte og ansatte, og vi kommer fort i en fastlåst situasjon. Der sikkerhetscelle benyttes er det for å redde liv.

Anbefaling: Forløpende vurdering av opphold på sikkerhetscelle

- Fengselet bør sikre at det foretas fortløpende vurderinger av om det er strengt nødvendig å opprettholde vedtak om sikkerhetscelle, og at vurderingene dokumenteres minst hver sjettime

Fengselsleder er beslutningstaker og blir kontaktet og er godt kjent med status til hver enkelt innsatt til tross for at fengselsleder ikke er tilstede i fengselet hele døgnet. Videre er det fengselsleder som kontakter regionalt nivå om eventuelle forlengelser i bruk av tvangsmidler, jfr. vår interne rutine og praksis. Vi har satt som fokusområdet at det skal dokumenteres i bedre grad enn i dag.

- Fengselet bør sikre at ansatte som har tilsyn på sikkerhetscelle så tidlig som mulig etablerer dialog med innsatte, for å hindre at oppholdet pågår lenger enn strengt nødvendig. En vedtaksansvarlig bør varsles omgående dersom situasjonen tilsier en ny vurdering

Gjennomføres, men vi har iverksatt tiltak for å bedre dokumentering.

Anbefaling: Oppfølging av innsatte på sikkerhetscelle

- Innsatte på sikkerhetscelle bør gis mulighet for kontakt med omverden og opphold utendørs, særlig der oppholdet varer utover 24 timer.

Det gjennomføres flere kompensierende tiltak for å ivareta innsatte mens han er på sikkerhetscelle, og vi har flere konkrete eksempler på det. Dette er også i tråd med vår prosedyre.

- For å forebygge isolasjon og bruk av tvangsmidler, bør fengselet gjennomføre ettersamtaler med innsatte som har vært plassert på sikkerhetscelle

Det gjennomføres alltid samtaler med innsatte som har vært på sikkerhetscelle i forhold til å vurdere behov for utelukkelse eller andre tiltak som skal iverksettes. I denne samtalen har vi også fokus på å forebygge nye hendelser/sikkerhetscelleinnsettelser. Prosedyren vår vil endres i tråd med dette.

- Fengselet bør sikre at lege blir varslet uten ugrunnet opphold om innsatte som plasseres på sikkerhetscelle

Gjennomføres i henhold til vår prosedyre, vi ser imidlertid at vi må bli flinkere til å dokumentere dette.

- Fengselet bør sikre at innsatte får ha på seg sine egne klær under opphold på sikkerhetscelle, med mindre hensynet til innsattes egen sikkerhet tilsier bruk av fengselets klær.

Dette er i henhold til vår prosedyre og vi må sørge for at begrunnelsen fremkommer i vedtaket.

- Fengselet bør umiddelbart sørge for at innsatte ikke plasseres på sikkerhetscelle med håndjern.

Tas til etterretning, i disse tilfellene ble det vurdert som ikke sikkerhetsmessig forsvarlig å ta av håndjernene i forbindelse med overføring til sikkerhetscellen.

- Fengselet bør sikre at pepperspray ikke benyttes uten at det er strengt nødvendig, og aldri gjennom luka i innsattes celledør

Tas til etterretning.

I den konkrete saken det vises til, handlet det fra fengselets side om å redde liv.

- Fengselet bør sikre at den innsatte kan ta kontakt med advokat under opphold på sikkerhetscelle uten forsinkelser og i full konfidensialitet.

Denne innsatte hadde knust samtlige av fengselets telefoner, og for å forhindre at vi ikke hadde telefon som kunne benyttes av samtlige andre innsatte den helgen valgte vi denne løsningen. Fengselet strakk seg svært langt for at denne innsatte faktisk skulle få kunne få telefonere til sin advokat.

Anbefaling: Selvmordsforebygging

- Fengselet bør styrke sitt arbeid med å forebygge selvmord og selvskading. Særlig ved å sikre rutinemessig kartlegging og vurdering av selvskadings- og selvmordsrisiko ved innkost og fortløpende ved behov.

Dette er utført og blir gjennomført. Det er også innført 24-timers visitorprosjekt i samarbeid med Røde kors for nyinnsatte i fengselet. Dette gjelder også varetektinnsatte med restriksjoner som er ilagt av retten.

Vi har styrket internkontroll og dokumentering på området.

Se også vår prosedyre for innsatte som ikke burde vært i fengsel.

Med hilsen

Cathrine Bjåland Moseng
fengselsleder

Gry Christel Cindahl
ass.fengselsleder

